

opremljenost vrtića za istraživanje, dostupnost resursa u lokalnoj zajednici. Naziv projekta može biti formulisan kao, na primer, metafora ili kao kratki iskaz deteta, ili naziv koji su predložili deca i vaspitač.

Projekat počinje *provokacijom za učenje* koju unosi vaspitač na osnovu slušanja ideja i pitanja dece, a zatim prati pravce širenja istraživanja. U projektu je istraživanje uvek neizvesno, predstavlja avanturu u učenju za decu i vaspitače i vodi ka autentičnom ishodu, kao odrazu njihovog zajedničkog istraživanja.

Struktura projekta

Tok projekta kroz faze opisuje zajedničko strukturalno obeležje svih projekata: uvek se polazi od prethodnih iskustava i doživljaja dece, što vodi u postavljanje pitanja i istraživanje problema, do refleksije i slavljenja učenja. Različiti konteksti istraživanja koje grade deca i odrasli, kao i prostor i materijali, doprinose specifičnosti svakog projekta, pa zato kažemo da ne postoje dva ista projekta. Projekat može da traje nekoliko dana ili nekoliko nedelja, što zavisi od izazova koji on predstavlja za decu.

Kao što je već poznato, projekti se strukturisu u tri faze, čija je svrha da „više oslobađaju nego što obavezuju”, jer omogućavaju vaspitaču da oblikuje istraživanje na osnovu ideja i predloga dece i da okvirno planira istraživačku avanturu sa decom i drugim odraslima u lokalnoj zajednici. Zbog toga razvijanje teme/projekta nije tehnički posao u kojem se samo poštuje procedura otvaranja, razvijanja i zatvaranja projekta, a zanemaruje da li je on izazovan za učenje i da li deca mogu da dožive čar otkrivanja.

Tri faze projekta:

- * *otvaranje projekta* (razgovori i predstavljanje prethodnih iskustava dece vezanih za temu/projekat),

- * *razvijanje projekta* (istraživanje u vrtiću, u lokalnoj zajednici i na autentičnim mestima),

- * *zatvaranje projekta* (predstavljanje procesa istraživanja i rešavanja problema kroz autentičnu dokumentaciju; refleksija).

Prva faza: *Otvoravanje*

U ovoj fazi projekta vaspitač podstiče decu i ohrabruje ih da dele svoje priče, doživljaje i iskustva i postavljaju pitanja vezana za projekat. Time vaspitač podstiče decu da se fokusiraju na problem koji će istraživati u projektu (Krnjaja, Pavlović Breneselović, 2017).

Postupci vaspitača u prvoj fazi projekta:

- * osluškujе ideje, pretpostavke i „teorije” dece vezane za projekat i unosi provokaciju za učenje – donosi materijale koji deci pomažu da izraze svoje prethodno iskustvo i doživljaje vezane za temu/projekat; podstiče decu da donose različite predmete i materijale od kuće; posećuje sa decom mesto ili događaj u lokalnoj sredini; planira različite situacije u vrtiću u kojima deca istražuju materijale i predstavljaju svoja prethodna iskustva i doživljaje; dokumentuje sa decom njihove ideje i produkte i predstavlja ih na početnom panou za istraživanje;

* pravi sa decom listu pitanja i pomaže im da artikulišu problem – diskutuje sa decom o problemu koji se istražuje u okviru projekta; pomaže deci da formulišu pitanja koja će im pomoći da istražuju svoje ideje i dodaje svoja pitanja i ideje za otvaranje projekta, nakon što ih deci obrazloži;

*razgovara sa decom o tome kako da započnu istraživanje – diskutuje sa decom šta im je sve potrebno za istraživanje, gde sve mogu otići da istražuju i traže odgovore na pitanja; predlaže deci različite mogućnosti istraživanja u vrtiću; pravi predlog projekta na osnovu skice;

* predlog projekta „putuje kući” – porodice dopunjuju predlog projekta svojim idejama za istraživanje i načinima uključivanja; razgovora sa roditeljima o projektu i nudi im mogućnost da svoje ideje predstave na početnom panou.

Druga faza: *Razvijanje*

Razvijanje projekta je obično najuzbudljivija faza jer može da postane avantura, pustolovina i veliki poduhvat. Vaspitač i deca se u ovoj fazi fokusiraju na ključni problem i zajedno istražuju u vrtiću i na autentičnim mestima u lokalnoj zajednici, razgovaraju sa drugim odraslima – stručnjacima iz oblasti vezanim za problem istraživanja, pregledaju literaturu, internet sajtove, video snimke, konstruišu modele i obrasce, slikaju, pevaju, sviraju, što više se kreću i rešavaju probleme kroz motoričku igru i ples (skaču, trče, bacaju, kotrljaju, dižu, nose...), izrađuju i rukuju različitim predmetima i rekvizitima, otkrivaju, diskutuju kroz igru na stvaralački način, eksperimentišu, predviđaju, preoblikuju materijale, forme i obrasce sa kojima se sreću u projektu. Vaspitač decu podstiče da preuzimaju rizik u situacijama u kojima je dolaženje do rešenja neizvesno i da razgovaraju o svojim pokušajima (Krnjaja, Pavlović Breneselović, 2017). Uz to, vaspitač decu usmerava na međusobnu saradnju i rad u manjim grupama, na postavljanje pitanja i pregovaranje o mogućim načinima rešavanja problema. Deci se pruža prilika da istražuju u skladu sa svojim iskustvom i umenjima i da predstavljaju ono što su doživela u istraživanju.

U drugoj fazi projekta vaspitač postupa na sledeće načine:

* obezbeđuje dodatne materijale i opremu za istraživanje – donosi materijale pogodne za istraživanje u projektu i predlaže deci kako da ih koriste; pomaže deci da, po potrebi, ovladaju korišćenjem pojedinih aparata, sprava, rekvizita;

* planira, organizuje i proširuje izbor resursa u lokalnoj zajednici – obilazi planirana mesta u lokalnoj zajednici i dogovara se kako deca na tim mestima mogu da uče i budu aktivna; kontaktira stručnjake vezane za problematiku istraživanja u projektu i dogovara o njihovom uključivanju u projekat; dogovara se sa roditeljima kako mogu da se uključe u projekat;

* podstiče decu da istražuju na različite načine i iz različitih izvora – istraživanje iz različitih izvora i na različitim mestima u vrtiću i lokalnoj zajednici; organizuje vođenu igru u manjim grupama i prati kako deca rekonstruišu materijale, odnosno obrasce ponašanja i integriše ih u projekat; personalizuje podršku svakom detetu u traganju za odgovorima i mogućim rešenjima; planira situacije u kojima deca svoja dotadašnja rešenja i ideje u projektu dele sa drugom decom; povezuje praktične životne situacije i istraživanje u projektu, planira različite mogućnosti uključivanja roditelja u projekat;

* pomaže deci da predstave svoje istraživanje – deca kroz crteže, fotografije, modele, produkte, eksperimente, pokrete, pesme i priče predstavljaju sve ono što su otkrila istraživanjem; nakon poseta stručnjaka podstiče decu da razgovaraju o svemu što su videla, zapazila i što je za njih bilo smisljeno;

* uključuje decu u dokumentovanje – podstiče ih da dokumentuju svoje ideje i produkte nastale tokom istraživanja u projektu kroz, na primer, pravljenje postera, panoa, digitalnih prezentacija, albuma, knjiga sa crtežima ili fotografijama događaja, zbirki šema, mapa, skica; vaspitač sa decom dokumentuje predstavljanjem na procesnim panoima njihovo traganje za odgovorima na pitanja, rešenja, zajedničko učenje sa vršnjacima i nova pitanja koja se javljaju tokom istraživanja u projektu;

* prati razvoj projekta – upoređuje ono što je urađeno sa početnim pitanjima i pretpostavkama i planira dalje razvijanje projekta u skladu sa idejama dece za istraživanje.

Treća faza: Zatvaranje

Zatvaranje je, kao završna faza projekta, prikaz istraživanja u projektu i rešenja do kojih su zajedno došli deca i odrasli. Ona predstavlja refleksiju procesa istraživanja u kojoj dominira praktična primenljivost iskustava stečenih u projektu (Krnjaja, Pavlović Breneselović, 2017).

U trećoj vazi projekta postupci vaspitača su sledeći:

* analizira proces istraživanja tokom projekta – podstiče decu da razgovaraju o toku istraživanja u projektu i da odluče koji deo svog istraživanja ili projekta će da predstave i podele sa drugima; omogućava deci dovoljno vremena da kroz igru preispituju i rekonstruišu projekat;

* priprema sa decom predstavljanje projekta – diskutuje sa decom i dogovara pravljenje završne priče o projektu i slavljeničkog panoa; planira mesto, vreme i učesnike predstavljanja projekta;

* organizuje slavljeničko predstavljanje – pomaže deci u pravljenju pozivnica za svoje porodice, drugu decu, članove lokalne zajednice; podstiče samopouzdanje kod dece pomažući im da predstave istraživanje i projekat na sebi svojstven način kroz: slikanje, pričanje, glumu, ples, kratak video zapis, muziku;

* kritički preispituje iskustvo i gradi kontinuitet sa novim/sledećim projektom – planira načine i pokreće evaluaciju projekta iz perspektive dece i roditelja; kritički promišlja o svom učešću u projektu, sopstvenom iskustvu, korišćenim strategijama u razvijanju projekta i koristi novostečene ideje i iskustva u projektu za povezivanje sa budućim projektom.

Kako planiramo projekat?

U planiranju projekta vaspitač polazi od svojih ideja i pitanja vezanih za projekat, kao i od pitanja dece i njihovih interesovanja za neki problem. Na osnovu toga, vaspitač pravi *skicu projekta*. Skicu projekta možemo da pravimo kao mrežu pojmova ili popis pitanja vaspitača i dece, a dopunjujemo je predlozima porodica dece. Na osnovu skice projekta, vaspitač određuje ciljeve/očekivanja od projekta i pravi *plan projekta*. Važno je zapamtiti da plan projekta nije fiksni plan koji se unapred popunjava i doslovno realizuje. Projekat je dinamičan i odražava „životno učenje”, pa ćemo ga kroz istraživanje dopunjavati, modelovati, revidirati. Samim tim,

plan ne možemo da napišemo ili pripremimo u celini ili mnogo koraka unapred. Vaspitač će planirati prvu fazu projekta, skicirati neke situacije i aktivnosti iz druge faze kako bi se one pripremile sa drugim učesnicima projekta. Na taj način vaspitač kontinuirano dopunjuje plan tokom trajanja projekta.

Planiranje projekta treba da postane svakodnevna aktivnost u kojoj zajedničko učešće vaspitača i dece podrazumeva sledeće:

- * vaspitač sluša, uvažava i proširuje planove dece;
- * ohrabrivanje dece da obrazlažu svoje planove;
- * vaspitač obezbeđuje materijale i time podstiče decu da planiraju različite načine upotrebe materijala, da daju konkretne ideje, da predvide prepreke i sete se svog plana;
- * dokumentovanje planova dece.

Praćenje i dokumentovanje projekta

Tokom trajanja projekta deca i odrasli zajedno učestvuju u praćenju projekta. Praćenje predstavlja deo svakodnevnog učenja odraslih i dece u kojem zajedno planiraju šta će dokumentovati, vreme i način analize dokumentovanog i odlučivanje o podršci učenju.

Praćenje se zasniva na konsultovanju, u kojem se koriste različite tehnike bliske načinu izražavanja dece. Ove tehnike često podrazumevaju neverbalne tehnike koje, istovremeno, deci predstavljaju oslonce za razgovor. Konsultovanje može da uključuje razgovor sa decom na osnovu fotografije, crteža, mape, zajedničkih produkata nastalih u projektu i slično.

U praćenju vaspitač koristi:

- * *dečji potfolio* (priče za učenje, produkti dece i odraslih),
- * *projektni portfolio* (tekstualni i video zapisi o projektu, mape učenja, snimci panoa, video zapisi završnih priča o projektu, opis projekta).

Dr Danica Veselinov

Literatura

Године узлета: основе програма предшколског васпитања и образовања (2019). Београд: Просветни преглед; Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Krnjaja, Ž., Pavlović Breneselović, D. (2017). *Kaleidoskop: projektni pristup učenju*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju.